

18/a.

London, 1859. március 31.

KOSSUTH LUDVIGNAK AZ OLASZ KÉRDÉSRŐL SZÓLO
ELŐADÁST KÜLDVE MEG.

Sk. levél, O. L., N. M. Kossuth-ir.

Barátom,

Egy napról másikkra annyira el voltam foglalva, rögtönös választ igénylő fontos levelezésekkel, hogy teljes lehetetlen volt ígéretemet hamarébb beváltani az Olasz kérdésről. 1856-ban mondott lecture-öm némi kivonatának elküldése iránt. Most küldök valamit a dologból, ha éppen hasznát veheted jó, ha nem, etiam bene.⁶¹ Fontosság nincs a dologban. Érdek is csak annyiban, hogy épen most megint ama congressusi hínárba akarják lökni az olasz ügyet, mellyről figyelmeztetém az angol népet 56-ban, hogy kábaság az olasz kérdést illy uton megoldhatónak hinni.

Heilprin számára ha jól emlékszem még Januárban elküldtem az ajánló leveleket fiad addressára, mellyet tudatál velem.

Isten áldjon, barátod

KOSSUTH

19

Páris, 1859. április 1.

SZARVADY KOSSUTHNAK BIXIO KÖZBENJÁRÁSÁRÓL
NAPOLEON HERCEGNÉL.

Sk. levél, O. L., N. M. Kossuth-ir.

Tisztelt Uram!

Hiven referálok. Barátom ígérete szerint a herceggel beszélt és az oklevélről is szólt — én szóról szóra leirom mit feljegyeztem, mig barátom beszélt. Az oklevélre nézve, miről szinte conversaltak je dois dire que la question posée par K. qu'il est l'homme nécessaire et indispensable en Hongrie, que du moment qu'on ne s'adresse à Vous on a des intentions mauvaises a fait sur le prince un effet qu'il n'a pas produit sur Mr de C. Il trouve ce point de vue trop personnel et blessant pour la France. Quant à la menace de contrecarrer les projets même avant de les connaître et de s'opposer ainsi a la delivrance de la Hongrie que par sa voi (!) lui a paru ne pas être d'un patriote. Barátom hozzá tette — én megvallom, hogy comme question de forme cela m' a choqué aussi. En France on considère les choses ainsi. C'est aux autres qu'il faut laisser dire cela. — Erre én azt válaszoltam: hisz ő nekünk mondta, mert mások nem úgy szóltak mint kellett volna. És ő nem a saját érdekében kívánja felvilágosítani a hatalmasságokat, hanem az ügy érdekében. Egyébként a herceg azért beszél, mert őt is körülvették és mert úgy adták elő, mintha K[ossuth]ból valami ambitio beszélne, mig ő csak egyszerűen előadta mit tévő leszen, az az mit parancsol neki

⁶¹ *Révélations sur la crise italienne.* Bruxelles, 1859.

a kötelesség hogy tegyen. Barátom folytatta: On a compris aussi qu'il est impossible de rien faire en Hongrie sans lui, mais on craint les indiscretions de son entourage (hiszen K. képes az első meetingben megmondani a mit közlöttek vele, kiáltotta a herczeg, mire barátom azt mondá, hogy ez csak mende monda és hogy semmi precedens arra nincsen) il m'a semblé voir — mondá barátom — on voudrait affirmer jusqu'au dernier moment qu'on n'a pas eu de communication avec lui. On est convaincu que quand la question se dénouera et qu'on viendra le trouver pour lui dire ce qu'on veut et peut faire pour la Hongrie, on le trouvera disposé à donner son concours — ou bien on s'en passera. J'espère qu'il ne se compromettra pas d'ici là et qu'il ne rendra de cette façon l'établissement des rapports impossibles. C'est une perspective qu'on envisage et qu'il n'imitera pas l'exemple de Mazzini.

A mi-személyesen engemet illet, a herczeg elismerte qu'il est prévenu contre moi depuis quelque temps, mert én ambitiosus vagyok és nem tudom elfelejteni, hogy engem nem használtak és hogy Úramhoz nem folyamodtak — il est l'âme damné de K. C'est lui qui l'a entraîné à cette démarche inopportune.⁶² Barátom azt találta mondani, hogy én Önnek barátja vagyok, erre a herczeg azt felelte: non l'ami, vous êtes dans l'erreur, il est l'agent. Barátom erre azt mondá, hogy ő ellenkezőleg tudja a dolgokat, tudja hogy mit írt rólam azon levelében mit hozzá intézett, midőn fiait Párisba küldé és azt is mondá neki, hogy mit tud rólam, mióta ismer. Ő azt hiszi, hogy a herczeg másként gondolkozik mostan. Én igen jól tudom, hogy honnét ered a herczeg róلامي véleménye, mert történetesen ezelőtt pár hónappal a legjobban és legkedvezőbben nyilatkozott felőlem — a változás tehát onnét eredt, hogy mint informáltak rólam.

Eddig a tényleges előadás. Én azt hiszem, hogy a herczegből csak pillanatnyi dépit szólt és hogy szerintem nem marad hátra semmi teendő Kormányzó úr részéről, mint bevárni az eseményeket és résen lenni. Talán jó volna személyes levelet írni barátomhoz, mellyben capacitálná indító oka felől. Azt a levelet tán biztosabb volna csupán csak confidentális használat végett hozzám intézni — egyébiránt e tekintetben azt fogja tenni, mit legcélszerűbbnek tart.

T[eleki László]t kerestem. Két ízben nem találtam. Ő megkereste barátomat és ez azt kérdeztén tőle: Est ce qu'il vous reste le moindre doute la dessus que sans K. il n'y a rien à faire en Hongrie? T. azt válaszolta, hogy: Il faut distinguer. Si on reussit à faire un débarquement à Fiume avec un noyau suffisant, úgy nincs szükség K.-ra, ha pedig fel kell szállítani az országot felkelésre a nélkül, hogy Fiumeba berohanna a francia sereg, akkor nem lehet boldogulni K. nélkül Ő K.-h barátja és azért nem adta be az oklevelet a herczegnek, mert ő tudja, hogy a legrosszabb hatást tette volna reá és tette reá. Barátom azt válaszolta, hogy csak egy pont van abban mi rossz hatással volt. Ő részéről is sajnálja, hogy nem másokra

⁶² A margón Kossuth írásával ceruzával: „szemtelenkedések”.

hagyta Kormányzó úr azt mondani. J'ai eu tort de ne pas Vous dire cela de sorte cela m'a paru sans importance (ézt nekem mondja, de én úgy hiszem hogy őt úgy mint a herceget csak akkor frappirozta, minekután más figyelmeztette).

Ez tegnap előtt volt — tegnap délután T. újra felkereste barátomat és arra kérte meg, hogy engedje meg miszerint Kiss Miklós urat jelentse be nála, mire B[ixio] szívesen ráállott. Ma reggel beszélte ezt, azt kérdezővén tőlem, hogy mind ez mit jelent. Én azt viszonzám, hogy nem tudom, de, hogy alkalmasint én ellenem van irányozva.

Barátom a herceghez ment és én a kocsiban vártam lent. Ma megint arról szóltunk volt, hogy hogy várhatnák itten, hogy kezeség nélkül velők szövetségeskednék valaki. Csak emlékezzék vissza mi történt itten a legutóbbi időkben, emlékezzék arra, miket ígértek a lengyeleknek az orosz háború idejekor stb. Barátomtól a herceg ma azt kérdezi: Eh bien, votre ami Sz. comment va-t-il, Il travaille modestement, energiquement et avec conscience. Maga, rettenetes ember, ha valaki bizalmát nyerte, megdönthetetlen. Vous êtes digne à mettre sous bocal. Erre barátom azt válaszolta, hogy mikor csatlakozott ő itéletében, midőn egy több évi ismeretségen alapszik és hogy ő mit tud ellenem. Je reconnais que Sz. est un brave homme et qu'il est intelligent, mais il a eu tort de se charger de remettre un document qui va directement contre le but qu'il se propose. Barátom, arról emlékezővén mit mondtam neki ma reggel, azt mondja: Legyen őszinte barátom, hát ön azt képzeli, hogy az ember lehet nagy bizalommal dans votre boutique — hát Ön maga nincsen méfiançal igen gyakran — hát elfelejtette már, hogy Lengyelhonnak mit ígértek volt? Là dessus il a coupé court — még több izben barátom előhozott engem et je crois qu'il pense bien autrement de moi.

A dolog moralisa az, hogy bizony nem ijednek vissza semmitől a mi kedves barátaink — őszintén megvallom, je suis rempli de dégout — de újra ismétlem a mit mondék többször, ezek az eszközeink, nincsenek mások — nem lehet visszutasítani. Ha én azt a meggyőződést nyerhetném, hogy csupám én ellenem akarnak dolgozni, nem bánám. Hisz én nem akarok semmit és minél csendesebben maradhatok, annál jobb. Tehát újra arra kérem — akár millyen lehet erántam barátsága uramnak, és ha az én érzelmeimnek megfelel bizony őszinte és meleg az — azt ne vegye tekintetbe és ha az én ecartirozásom akár milly csekély jó eredményre vihet, én szívesen fogom látni azt. Az nem fogja meggátolni, hogy kezeire dolgozzam ott ahol csak lehet. Elöttem nagyon tisztán áll a dolog: Ezen urak másként szóllottak eddig és most kéntelenek, elismerni részenkét legalább, hogy tévuton voltak és most Kormányzó urra és én reám akarják háritani ennek okát. Annyit megnyertünk, hogy tudják kellő helyütt hányadán vannak és én meg vagyok győződve hogy egyenesen Kormányzó úrhoz fognak folyamodni, mihelyt megérették a dolgok és azon esetre ha őszinték Mhon eránti sympathiái és intentiói a hatalmaknak.

(Vége hiányzik.)